

Eln.: 51/1986.

Dr. T ö r ö c s i k Gábor elvtársnak,
az Országgyűlés Irodájának vezetője

B u d a p e s t

Kedves Töröcsik Elvtárs!

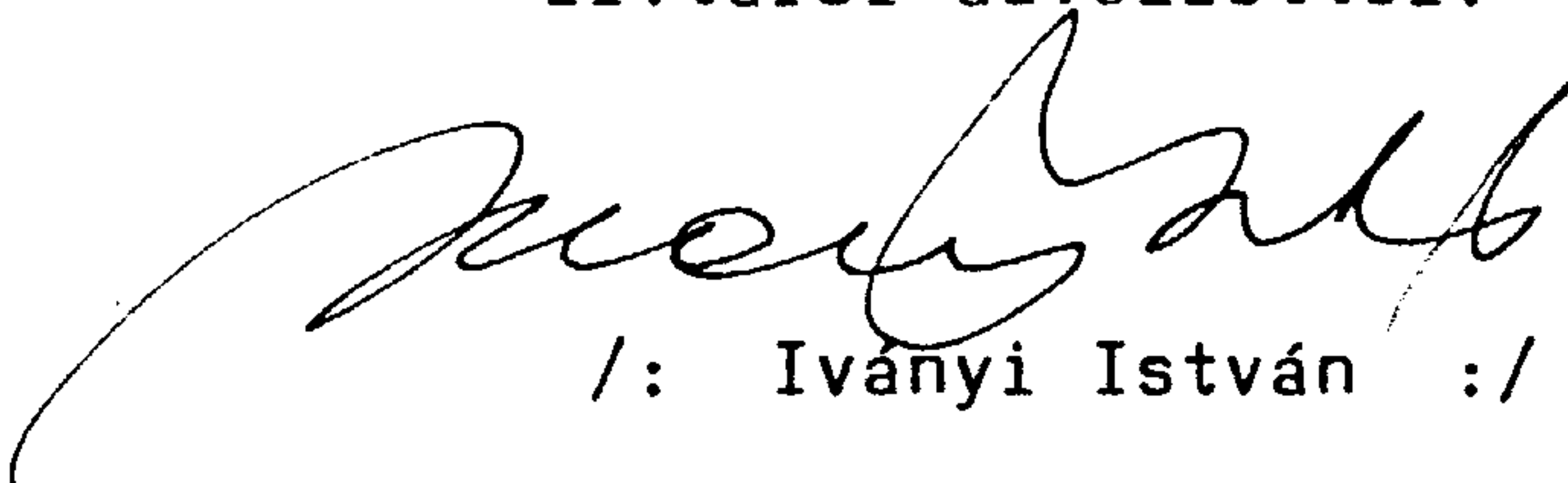
Az Országgyűlés Ipari Bizottságának 1986. évi munkaterve alapján az Országos Találmányi Hivatal és az Ipari Minisztérium írásos tájékoztató anyagot készített a Bizottság tagjai részére az ujitási és találmányi jogszabályok továbbfejlesztésének a műszaki fejlesztésre gyakorolt hatásáról az iparban.

Az anyag elkészítése kapcsán - az Ipari Minisztériummal egyeztetett program szerint - saját felmérő-elemző, továbbá célvizsgálatot folytattunk le az ipari gazdálkodó szervezetek körében annak érdekében, hogy az Ipari Bizottság tagjai a témakör általános tendenciáin túl megismerkedjenek a konkrét vállalati gyakorlat problémáival és a fejlesztési elgondolásokkal.

Az ilymódon elkészített tájékoztatót mellékelten megküldöm 70 példányban szives felhasználás céljából.

Budapest, 1986. november " 28 "

Elvtársi üdvözlettel:

/: Iványi István :/

IPARI MINISZTERIUM
MŰSZAKI FEJLESZTÉSI FŐOSZTÁLY

1525. Budapest, II. Mártírok útja 85. Pf. 96.

Telefon: 122-690; 324-780; 326-570

Telex: 22-53-76

Dr. P u s z t a i G y u l a elvtárs,
az Országos Találmányi Hivatal elnöke,
B u d a p e s t

SZAMUNK: Fm- 3200/AG

ELŐADÓNK Turi Sándor
és telefonszáma: 753-328

SZÁMUK: -----

ELŐADÓJUK: -----

HIVATALBÓL
DIJATALÁNYOZVA

TÁRGY: Az Országgyűlés Ipari Bizottságának tájékoztatója.

Kedves Pusztai Elvtárs!

Dr. Kapolyi László miniszter elvtárs által aláírt
jelentést további szives intézkedés céljából mel-
lékelten küldöm.

Elvtársi üdvözlettel

Budapest, 1986. november 17.

Reiniger Péter
főosztályvezető

Melléklet

T Á J É K O Z T A T Ó

az Országgyűlés Ipari Bizottsága számára

Az ujitási és találmányi jogszabályok továbbfejlesztésének
hatása a műszaki fejlesztésre az iparban

Budapest, 1986.

Az Országgyűlés Ipari Bizottságának 1986. II. félévi munkaterve előírja, hogy "Az ujitási és találmányi jogszabályok továbbfejlesztésének hatása a műszaki fejlesztésre az iparban" tárgykörben az Országos Találmányi Hivatal és az Ipari Minisztérium nyújtson be tájékoztatót az Országgyűlés Ipari Bizottságához 1986. novemberében.

Jelen tájékoztató a megjelölt feladat teljesítéseként készült.

I.

Az MSZMP XIII. Kongresszusának határozata és a VII. ötéves terv egyaránt fontos gazdaságpolitikai célként jelöli meg az intenzív fejlődésnek a termelési folyamat minden elemére való kiterjesztését, a műszaki haladás és az innováció meggyorsítását, a gazdasági fejlődés élénkítését.

E gazdaságpolitikai célkitűzések teljesítésének egyik fontos eszközt képezik az ujitások, találmányok, amelyeknek mint vállalati szintű és hasznosítású szellemi alkotásoknak jelentős szerepe van a helyi műszaki fejlesztésben, általában abban, hogy az előállított termékek mind magasabb használati értékkel rendelkezzenek, illetve ezeket relative kisebb erőforrásfelhasználással lehessen előállítani. Az ujitásoknak, találmányoknak különösen kiemelkedő jelentősége van a munkaerővel, az anyaggal és az energiával való takarékoságban, az importkiváltásban, a hulladékhasznosításban, a munkavédelemben és a környezetvédelemben.

Az ujitási, találmányi tevékenység súlypontja tehát a gazdálkodó szervezeti szférában van, mindemellett jelentős szerep hárul a központi állami és társadalmi irányító tevékeny-

ségre is, amely alapvetően meghatározza a vállalati ujitó, feltaláló munka feltételeit, fejlődési lehetőségeit.

Az ujitó és feltaláló tevékenység továbbfejlesztési kérdéseit a központi állami és társadalmi szervek, így a Minisztertanács, a Tudománypolitikai Bizottság, a Gazdasági Bizottság, a SZOT, a MTESZ az elmúlt tervidőszakban több alkalommal megtárgyalta. Kiemelkedő esemény volt az Ujitók-Feltalálók 1982-ben megtartott V. Országos Tanácskozása, amelyen felmerült az ujitó, feltaláló tevékenység feltételei komplex továbbfejlesztésének szükségessége.

Ezek nyomán 1983-ban sor került az ujitásokat és találmányokat közvetlenül érintő jogi- és közgazdasági szabályozás módosítására azzal a céllal, hogy a műszaki szellemi alkotások szerepe a műszaki fejlesztés meggyorsításában és ezáltal a gazdaság élénkítésében növekedjék.

II.

Az 1983-ban bevezetett új jogi szabályozás arra irányult, hogy a műszaki értelmiség szélesebb körű bevonásával lehetővé váljék az ujitó mozgalom társadalmi bázisának minőségi fejlesztése és kiszélesítése, továbbá hogy gyorsuljon meg az ujitásokban, találmányokban foglalt műszaki információk közvetítése, az ujitások, találmányok elbírálási rendszere egyszerűsödjön, valamint növekedjék mind az ujitók, feltalálók, mind pedig a vállalatok jogbiztonsága.

1. Az ujitási tevékenység teljes jogi újraszabályozását a 10/1983. (V.12.) MT sz. rendelet végezte el.

A rendelet az ujitómozgalmat a műszaki fejlődéssel, a gazdasági megújulással és a gazdaságpolitikai célokkal egység-

ben tárgyalva az innovációs folyamatba integrálja, az ujitómozgalom anyagi és erkölcsi elismerésének intézményrendszerét mindenre kiterjeszti, azaz felöleli a hivatásszerűen, munkaköri kötelesség alapján végzett műszaki fejlesztő tevékenységet is. A munkaköri kötelességet nem az ujitás fogalmi elemeként, hanem az ujitási díj megállapítása során díjcsökkentő tényezőként értékeli. Ezáltal lehetőség nyílik a műszaki értelmiségnek az ujitómozgalomba való fokozott bevonására, a munkaköri kötelességként benyújtott szellemi alkotások ujitásként való elismerésére.

A korábbi jogszabály az ujitás fogalmi ismérvének "a műszaki, illetőleg munka- vagy üzemszervezési" jelleget jelölte meg. Az új jogszabályban szereplő "műszaki illetőleg szervezési" jelleg tágabb követelménye egyértelműen lehetővé teszi a hatékonyság növelése szempontjából fontos szervezési megoldások ujitásként való kezelését nemcsak a termelés, hanem a társadalmi gyakorlat minden területén, pl. a közszolgálati-igazgatási munka körében, továbbá a közoktatásban, közegészségügyben is.

A beruházási ujitások külön szabályozását a jogszabály mellőzte, mivel a beruházási rendszer vállalkozói jellegének előtérbe kerülése ezt szükségtelenné tette.

Az ujitó díjazására vonatkozó szabályokat a jogszabály - a jogbiztonság fokozása érdekében - jelentős mértékben továbbfejlesztette. A gyakorlatban kialakult átlagok alapján a hasznos eredmény százalékában meghatározta az ujitási díj mértékének kiindulási értékét, amely a díjkulcsnövelő- és csökkentő tényezők figyelembevételével módosítható. A meghatározott alsó határtól lefelé csak munkaköri kötelesség esetén lehet eltérni. A jogszabályban megadott iránydíjkulcsok lehetővé teszik az ujitók reális igényekre való orientálását, a gazdálkodó szervezetek felelősségvállalásának bátorítását, a felesleges perek kiküszöbölését, és ennek révén a szerződéskötés és a hasz-

nosítás meggyorsítását, az ujitók és elbirálók kapcsolatait zavaró bizonytalanság kiküszöbölését.

Jelentős népgazdasági eredménnyel járó (energiamegtakarító, környezetvédelmi stb.) ujitás esetén az új jogszabály lehetővé tette, hogy az illetékes minisztérium (országos hatáskörű szerv) az ujitót megjutalmazza.

Az új jogszabály korszerűsítette a gazdálkodó szervezetek vezetőinek és az irányító szervek feladatainak meghatározását az ujitómozgalom szervezésében és irányításában, szorosan összekapcsolva e feladatokat a vállalati műszaki-gazdasági folyamatokkal. Így például az ujitási szabályzatban a helyi körülményeknek megfelelően kell meghatározni - többek között - a kisebb jelentőségű ujitások egyszerűsített benyújtási, elbirálási és díjfizetési rendjét.

A rendelet új jogi ösztönzési lehetőséget nyitott meg annak kimondásával, hogy az illetékes miniszter (országos hatáskörű szerv vezetője) kitüntető díjat adományozhat azoknak, akik az ujitások hasznosításában és széles körű elterjesztésében kiemelkedő eredményt értek el. Ennek a lehetőségnek azonban rendszerint nincs megfelelő anyagi fedezete.

A jogszabály mellett az ujitási ügyek irányában nagy jelentősége van a gazdálkodó szervezetek ujitási és találmányi munkájának továbbfejlesztéséről szóló 7001/1983. (Sz.K.6.) OTH-SZOT irányelveknek, amelyek ajánlást adnak a jogszabály végrehajtásának fő irányaira és módszereire, a jogalkalmazásban követhető elvekre.

Végül kiemelkedő jelentőséggel bírnak az ujitási ügyek szabályozásában a vállalati ujitási szabályzatok. Ezek - a kollektív szerződéshez hasonlóan - normatív szabályok, azaz a sza-

bályozási körükbe tartozó kérdésekben olyan belső helyi öngazgatási normáknak minősülnek, amelyek a gazdálkodó szervezetek és az ujitók viszonyában éppugy irányadó, az érdekeltekre jogokat és kötelezettségeket származtató szabályok, mint a jogszabályok.

2. A találmányi (szabadalmaztatási) tevékenység jogi szabályozásának továbbfejlesztését a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1983. évi 5. számú törvényerejű rendelete, az igazságügyminiszter 4/1983. (V.12.) IM rendelete végezte el. E jogszabálymódosítások legfontosabb rendelkezései:

- a szolgálati szabadalmi bejelentések megtételével kapcsolatban a vállalatoknak határidős kötelezettségük van, amelynek elmulasztása esetén a feltaláló tehet bejelentést, illetve megszerzi a jogot;

- a szabadalmi bejelentést csak akkor vonhatja vissza a munkáltató, ha a feltaláló nem tart rá igényt;

- az ideiglenes szabadalmi oltalmat csak akkor szüntetheti meg a munkáltató, ha a feltaláló nem tart igényt a bejelentésre;

- az OTH érdemi határozatait a szolgálati találmány feltalálója is megkapja. Ez biztosítja annak a lehetőségét, hogy a feltaláló is kérheti a bíróságtól az OTH határozatának megváltoztatását;

- a közzététel mellőzhető, így a szolgálati találmány jogosultja - az engedélyezéséig terjedő időszakra - annak nyilvánossághozatala nélkül kaphat szabadalmat, ha a vállalat érdekei úgy kívánják;

- soronkívüli OTH ügyintézés kérhető;

- indokolt esetben az OTH a határozatait módosíthatja, illetve visszavonhatja;

- a szabadalmi oltalom újra érvénybe helyezhető. A korábbi szabályozás szigorú előírást tartalmazott a szabadalmi oltalomnak a fenntartási illeték nem fizetése következtében való megszűnésére vonatkozóan. E merev szabály nyilvánvaló tévedés, elírás esetén sem tette lehetővé az oltalom újra érvénybe helyezését. Az új jogszabály ezt a merevséget feloldotta;

- a szabadalmi bejelentéseket az elsőbbség napjától számított 18 hónap elteltével az OTH-ban közzé kell tenni;

- az OTH hivatalos lapja közvetlenül a bejelentést követően közli valamennyi szabadalmi bejelentés bibliográfiai adatait.

A felsorolt jogszabálymódosítások közül különösen jelentősek a 18 hónapos közzététellel és a bibliográfiai adatok közzétételével kapcsolatos előírások, mivel a szabadalmi bejelentésekben foglalt műszaki megoldások, gazdasági adatok gyorsított nyilvánosságra hozatalával lehetővé teszik azok bárki számára való rövid időn belüli megismerését, továbbfejlesztését.

III.

1. Az új ujitási, találmányi jogszabályok hatályba lépése óta eltelt mintegy hároméves vállalati tapasztalatok azt mutatják, hogy mind a szabadalmi törvény 1983. évi módosítása, mind az új ujitási rendelet és az azokhoz szorosan kapcsolódó OTH-SZOT közös irányelvek kedvező hatással voltak a műszaki fejlesztésre. Ezt támasztják alá a mintegy ötven ipari vállalatra (1. és 2. melléklet) és 25 kiváló ipari feltalálóra kiterjedő - szóbeli és írásbeli interjúkon alapuló - legutóbbi felmérés eredményei is.

A tapasztalatok szerint bevált az a keretjellelű szabályozási módszer, amely a vállalati önállóság alapján széles

körű lehetőséget ad az ujitási és találmányi tevékenység helyi sajátosságokat kifejezésre juttató vállalati szabályozására. A vállalatok általában megfelelően éltek azzal, hogy a számukra legkedvezőbb módon konkretizálják az ujitási, találmányi tevékenység egyes összetevőit, így például az ujitások kritériumainak helyi értelmezését, belső irányítási, elbírálási, ügyintézési, díjazási rendet.

A gazdálkodó szervezetek általában jelentősnek ítélik meg az ujitások, találmányok hozzájárulását a vállalati hatékonyság növeléséhez. Ezek a hatások főként az anyag-, energia- és bérmegetakarításban, a tőkés import anyagok csökkentésében jelentkeztek. Az új termékek versenyképességének növelésében főként a hradástechnikai, műszeripari, gyógyszeripari ágazatokban játszottak szerepet.

Általános megállapításként fogalmazható meg az is, hogy a találmányok elsősorban a termékek áruexportja szempontjából jelentősek. A hazai piacon ugyanis a vállalatok többsége monopol helyzetben van, így a hazai piac, illetve értékesítés szempontjából a magyar szabadalmi oltalom megléte nem döntő jelentőségű. Ennek is tudható be például, hogy az említett felmérésben szereplő vállalatok többségénél az ujitások, találmányok nem játszottak jelentősebb szerepet az elmúlt három évben a termékszerkezet váltásban.

2. A gazdálkodó szervezetek általában úgy ítélik meg a gazdaságirányításnak az ujitási, találmányi tevékenységre gyakorolt hatását, hogy az nem gátolja, sőt az utóbbi években lényegesen segíti a gazdasági munkát. Ugyanakkor megjelölnek néhány olyan tényezőt, amelyek közvetve akadályozzák az ujitási, találmányi tevékenységben rejlő lehetőségek jobb kihasználását, így:

- az ujitások, találmányok széles körű hasznosítását, különösen a külföldi értékesítést nagymértékben gátolja az, hogy a szükséges kockázatvállalásra nem áll rendelkezésre megfelelő forrás;

- a vállalati gazdasági munkaközösségek jelentősen elszívják a legaktívabb ujitókat, akik ott "tudásukat aprópénzre váltják";

- a megkérdezett vállalatok döntő többsége elégtelennek tartja az elbírálók, szakvéleményezők, valamint az ujitási ügyintézők, a megvalósításért, az ujitások átadásáért felelős vezetők jelenlegi ösztönzési rendszerét.

3. Az új ujitási, találmányi jogszabályok a műszakiak ujitási tevékenységére is élénkitően hatottak. Az új jogszabályok elsősorban azoknál a vállalatoknál fejtettek ki pozitív hatást, ahol kiemelt fontosságúnak tartják a műszaki fejlesztést és ahol magas szintű az iparjogvédelmi kultúra. A pozitív hatás legfontosabb eredménye ezen gazdálkodó szervezeteknél abban jelezhető meg, hogy nőtt mind a műszaki, mind a fizikai dolgozók által benyújtott ujitások száma, azok műszaki színvonala és gazdasági eredményessége.

A találmányi és ujitási tevékenység minőségi és mennyiségi javulásában alapvető szerepe van a munkaköri kötelesség újraszabályozásának, vagyis annak, hogy a munkaköri kötelességet az ujitás elbírálásakor fogalmi elemként nem lehet vizsgálni, az csak a díjkulcs-csökkentő tényezők között szerepelhet. A munkaköri kötelesség új értelmezése kapcsán az innovatív gazdálkodó szervezetek tulnyomó többségénél jelentősen megnőtt az ujitó műszakiak száma, javult ujitásaik műszaki színvonala, több ujitásuk hasznosult és azok gazdasági eredménye is emelkedett.

Mindemellett vannak olyan vállalatok - elsősorban a kevésbé innovatívak, a gyengébben gazdálkodók - amelyek vezeté-

sének szemlélete szerint a hivatásos fejlesztők részéről minden újítás és találmány kidolgozása teljes mértékben munkaköri kötelesség, és ezek külön honorálását "erkölcstelennek" tartják.

Egyes gazdálkodó szervezetekre pedig az jellemző, hogy a korábbi közhangulat, amely a munkaköri kötelesség esetében a díjazás nélküli kidolgozást tartotta természetesnek, változatlanul tovább él és hat a műszakiakra is.

E szemléleti problémák is magyarázzák, hogy a műszaki értelmiség a jogszabály által megnyitott lehetőség ellenére még nem kellő mértékben kapcsolódott be az újítómozgalmi tevékenységbe. E téren az illetékes állami és társadalmi szervekre főként szemléletformáló, tájékoztató, felvilágosító teendők hárulnak, hogy az új jogszabályok által teremtett lehetőségek széles körben tudatosuljanak.

4. A tapasztalatok szerint az újítási és találmányi díj mértékére vonatkozó rendelkezések általában gyorsabb vállalati döntéselőkészítést és megegyezést eredményeztek. Az újítókkal és a feltalálókcal történő szerződéskötés azonban nem mindenhol gyorsult fel lényegesen. Ez utóbbi oka egyrészt az, hogy a vállalati szabályzatok egy része nem tartalmaz részletes utmutatást a helyi körülményekre irányadó díjszámítási eljárásokra, másrészt a hasznosításhoz fűződő vállalati érdekeltség ellentmondásossága illetve a bevezetés beruházás-igényessége gátolja a hasznosítást és így a szerződéskötést is.

Mindezek mellett a vállalatok többsége a jelenlegi díj-szabályozást megfelelőnek tartja, mivel az jól szolgálja a jogviták csökkenését, ugyanis segítségével meghatározható a tárgyalási alapul szolgáló díjösszeg, amiből azután ki lehet indulni az érdekegyeztetés során. Ha ezen túl a vállalat megfelelően részletezett szabályzattal rendelkezik, úgy az alkotóknak módjuk van a díjazási feltételeket megismerni és kizárható a szubjektív megítélés feltételezése is. Összegezve, általános meg-

állapítás, hogy a díjazás jelenlegi feltételei jelentősen javultak a jogszabály 1983. évi módosításának eredményeként.

5. A hasznos eredmény megállapításával kapcsolatos irányelvek vonatkozásában a vállalatok többsége szerint a jelenlegi szabályozás mindkét félnek biztonságot jelent, jó orientálást nyújt. Mindennek eredményeként a vizsgált vállalatoknál nőtt a kalkulált hasznos eredmény alapján díjazott ujitások és találmányok aránya.

A szabályozó rendszer, s ezen belül a kalkulációs rend továbbfejlesztésével összhangban azonban néhány értelmezési probléma adódott, amelynek figyelembevétele indokolt az ujitásokra, találmányokra vonatkozó "OTH-SZOT irányelvek" továbbfejlesztése során.

6. A közreműködői jogintézményt hasznosnak és szükségesnek ítélik a vállalatok, mivel ez jelentősen gyorsíthatja az ujitások, találmányok megvalósítását, elterjesztését, növelheti a gyakorlatba vételben szerepet vállalók közvetlen anyagi érdekelttségét. A jelenlegi jogi szabályozás azonban lényegében csak a bevezetési kapacitás hiányának pótlására irányuló közreműködői tevékenységet ismeri el. Ennek meg is felel az előzetes szerződés alapján az akadály-elhárításra fordított munka díjával arányos elismerés, amelyre a rendelet módot ad. A valós, igényelt közreműködői tevékenység azonban ennél lényegesen szélesebb körű.

A szabályozás megfelelő módosításával esetenként lehetőséget kell adni arra, hogy az ujitó, feltaláló javaslatára közreműködőként fogadják el azt, aki a javaslat kidolgozásában nyújt olyan segítséget, amely nem minősül alkotó munkának - tehát a szerzőség szintjét nem éri el-, de jelentősen hozzájárul az ujitás kidolgozásához. Hasonló a helyzet a javaslat megvalósítását, elterjesztését segítő menedzseri, szervező tevékenységgel is.

Lehetővé kell tenni, hogy a közreműködői munka elvégzése után is meg lehessen állapodni az anyagi elismerés mértékében és ez összességében a közreműködés következtében jelentkező hasznos eredménnyel lehessen arányos.

7. Az ujitások átadása igen alacsony szinten van hazánkban, annak ellenére, hogy a vállalatok többsége az elmúlt években számos olyan akciót kezdeményezett, amely az ujitások forgalmának növelését célozta. Az ágazati és területi irányító szervek és a központi társadalmi propaganda szervek számos kezdeményezése (börzék, kiállítások, sajtó stb.) is csak igen mérsékelt eredményt hozott, mivel az ujitások átvétele-átadása meg sem közelíti a reálisan elvárható értéket.

Az okok sokrétűek. A felmérés során megkérdezett vállalatoknak több mint a fele az ujitások átadása-átvétele fő akadályának az ezzel kapcsolatos vállalati és egyéni érdekeltség alacsony szintjét tartja. Jelenleg az átadásokból származó bevételek a vállalat általános árbevételei közé tartoznak, amelyeknek jelentős az adóterhe. Így az átadás ellenértékéből az adózás után alig marad valami, amely összeget még a kifizetendő ujitási díj is terheli. Komoly gond továbbá az ujitások átadásával foglalkozó ügyintézők, vezetők, menedzserek érdekeltségének teljes hiánya, az adaptáció szükségessége és ennek esetenkénti jelentős ráfordítás igénye.

Az átadások kimutatható alacsony számát az is magyarázza, hogy számos vállalat lemond az ujitások terjesztéséről az ujitó javára. Az átadások terén lényeges előrelépés csak a közgazdasági szabályozó rendszer továbbfejlesztése esetén várható.

8. Az új jogszabályok eredményeként jelentősen meggyorsult és szakszerűbbé vált az ujitási javaslatok elbírálása,

egyszerűbbé vált az ügyintézés, csökkent a jogviták száma. Ezt támasztja alá az említett felmérés eredménye is, amelynek kapcsán a megkérdezett negyvenkét vállalat jónak tartja az ide vonatkozó új rendelkezéseket és él is azokkal. Így például szinte kivétel nélkül bevezették a decentralizált elbírálási és ügyintézési rendszert. A decentralizáltsággal együtt megnőtt a szakvéleményezők szerepe és felelőssége. Ez abban is kifejeződik, hogy számos vállalatnál az egyéni szakvéleményezés mellett - nagyobb jelentőségű megoldási javaslatok megítélésére - szakvéleményező bizottságot működtetnek.

A jogviták (a megkérdezett vállalatoknál az elmúlt három évben összesen két per volt) természetükre nézve döntően díjviták. Rendszerint vagy a díjszámítás alapját képező hasznos eredmény mértékét, vagy pedig az alkalmazott díjkulcs nagyságát vitatják.

9. A találmányi és ujitási tevékenység vállalati tervezésével, szervezésével, irányításával kapcsolatos új jogszabályok, OTH-SZOT, valamint ágazati irányelvek a gazdálkodó szervezetek megítélése szerint is kielégítő utmutatást adnak, amelyet a vállalatok egyre növekvő többsége igyekszik mind jobban felhasználni. Így egyre általánosabbá és rendszeresebbé válik:

- a műszaki fejlesztési pályázatok meghirdetése elsősorban kiemelten fontos fejlesztési témákra. A pályázati rendszer többszörösen ösztönző, mivel a pályadíjakon túl ujitásként, találmányként is elismeri a sikeres alkotásokat;

- az éves ujitási feladattervek kiírása, amelyek hasonló célt szolgálnak, mint a pályázatok, de inkább az apróbb fejlesztésekkel kapcsolatos megoldásokra ösztönöznek;

- az alkotói címek, díjak, nívódíjak adományozása a jelentős alkotói teljesítmények elismerésére;

- a szocialista brigádok, gyáregységek, gyárok közötti, megyei, ágazati ujitási versenyek szervezése;

- a "Kiváló Ujitó", "Kiváló Feltaláló" kitüntetések adományozása;

- ujitási hónapok, ötletnapok szervezése;

- éves ujitási cselekvési programok kidolgozása;

- vállalati, megyei, ágazati, országos kiállítások, ujitási tanácskozások, konferenciák, ankétok, szakmai találkozók szervezése, elsősorban azzal a céllal, hogy tájékoztassák az ujitókat, értékeljék a versenyeket, díjakat osszanak ki, a szervezői, ügyintézési, szakvéleményezői, elbirálói munkát elemezzék, ismertessék a feladatokat, megvitassák a problémákat;

- az előszerződéses rendszer kiépítése az ujitói, feltalálói munka tervszerűbbé tétele érdekében;

- az innovációs csoport-rendszer létrehozása a műszaki fejlesztési feladatok komplex megoldására és a megoldások széles körű hasznosítására.

A vállalati ujitási és találmányi tevékenység hatékony irányítását célzó módszerek mind szélesebb körű gyakorlati alkalmazását esetenként jelentős mértékben gátolja a megfelelő vállalati iparjogvédelmi szervezet hiánya egyes gazdálkodó szervezetknél, illetve nem kellően kiépített volta (sok esetben az iparjogvédelmi előadói feladatokat kapcsolt munkakörben látják el), az iparjogvédelmi szakképesítés hiánya, az elbirálók, szakvéleményezők hiányos iparjogvédelmi ismeretei.

A vállalatok - annak elismerése mellett, hogy az ujitási tevékenység eredményessége alapvetően tőlük függ - szükségesnek tartják a hazai ujitómozgalom központi állami irányításának további erősítését is mind politikai, társadalmi, kormányzati, mind pedig gazdasági eszközökkel. Ennek keretében elsősorban azt,

hogy úgy alakítsák a szellemi alkotó tevékenység ösztönzését, hogy az hatékonyan járuljon hozzá a vállalati célok megvalósításához, továbbá ahhoz, hogy a felesleges és az alkotó légkört rontó perek elkerülhetőek legyenek.

10. Az új jogszabályoknak a műszaki fejlesztési információk meggyorsítására vonatkozó intézkedései nyomán az OTH hatósági munkájában is lényeges változások történtek. Ilyen az a rendelkezés, amely szerint a szabadalmi bejelentéseket az elsőbbség napjától számított 18 hónap elteltével közzé kell tenni. A közzététel ezzel új értelmezést kapott, mivel nem a hatósági vizsgálat lezárását jelenti, hanem műszaki-gazdasági tájékoztató funkciója van. Emellett az új jogszabály megszüntette a hagyományos felszólalás rendszerét, amely az átfutási időt átlagban 6-8 hónappal meghosszabbította. A közzététel új szerepéből következően az előzőeknél jóval korábbi időpontban ismerhetik meg az érdeklődők (műszaki és gazdasági szakemberek) a szabadalmi bejelentésekben foglalt műszaki megoldásokat.

A szabadalmi információáramlás gyorsítását célozta az az intézkedés is, hogy az OTH hivatalos lapja közvetlenül a bejelentést követően közli valamennyi szabadalmi bejelentés bibliográfiai adatait. Ez az első tájékoztatás lényeges információt jelent a bejelentői tevékenység tendenciái iránt érdeklődők számára, mivel közli a bejelentő, képviselő nevét, címét, a bejelentés ügyszámát, a bejelentés, elsőbbség dátumát, a korábbi bejelentés országát, számát, a nemzetközi közzététel számát, a találmány címét. Ezen adatok alapján az érdekeltek felvehetik a kapcsolatot a bejelentővel és ha az hozzájárul, akkor megismerhetik a találmány műszaki tartalmát, intézkedéseket tehetnek a hasznosítás előkészítésére.

A gazdálkodó szervezetek, elsősorban a szabadalmaztató vállalatok - gyakorlatilag egyöntetű - helyesléssel fogadták mind a közzététel új rendszerét, mind pedig a szabadalmi bejelentések gyors adatközlési rendjét.

IV.

Az elmúlt három évben megkezdődött az ujitási, találmányi tevékenységgel kapcsolatos új jogi szabályozás hatásainak népgazdasági kibontakozása. Az országos statisztikai adatok eltérő irányú trendeket jeleznek a társadalmi részvételt, a tömegességet kifejező mozgalmi mutatókban és az eredményességet tükröző gazdasági mutatókban (2. melléklet). Így a VI. ötéves terv időszakában a benyújtott ujitási javaslatok száma kismértékű hullámmal 1985-re a tervidőszak elején regisztrált 127 ezer-ről 103 ezerre csökkent, amelyet 107 ezer ujitó hozott létre.

Ami az ujitói létszám alakulását illeti, megállapítható, hogy a csökkenés trendje egybevág a szocialista szektor aktív keresőinek létszámcsökkenési tendenciájával. Ugyanakkor az ujitási jogszabály módosításának tudható be az a szerkezeti módosulás, amelyet a műszaki ujitók fokozódó (mintegy 40 százalékos) aránya jellemez. Ez az arány jóval magasabb, mint a műszakiaknak az aktív keresőkön belüli 5-10 % között mozgó részaránya. A műszaki ujitók így módon a mintegy 325 ezer műszaki foglalkozású aktív dolgozónak kb. egynegyedét-egyötödét tették ki 1984-ben és 1985-ben.

Ugyanakkor az ujitások hasznosításának pénzben mért hasznos eredménye a tervidőszak első évének 4,37 milliárd forintos összegéről 1984. és 1985-ös évekre a 7,15-7,20 milliárd forintos sávba emelkedett. A kifizetett ujitási díj pedig az 1981. évi 263 millió forintról 1984. évben 553, 1985-ben pedig 441 millió forintra emelkedett. A gazdálkodó szervezetek tapasztalatai egyértelműen arra utalnak, hogy az ujitások csökkenése a kisebb jelentőségű, ugynevezett "kampány ujitások" esetében következett be. Általános megállapítás, hogy az elmúlt időszakban lényegesen megnövekedett az ujitások minőségi színvonala, műszaki fejlesztési értéke, gazdasági eredményessége.

A minőségi átstrukturálódásra utaló tendencia, hogy növekszik azoknak az ujitási javaslatoknak a száma, amelyet találmányként szabadalmazásra is bejelentenek. Ez is szerepet játszik abban, hogy a hazai szabadalmi bejelentések száma az elmúlt években közel megkétszereződött és a felszabadulás óta legmagasabb értékre nőtt.

A hazai találmányi tevékenységet jellemző szabadalmi bejelentések száma tehát igen lendületes növekedést mutat. Az 1980. évi belföldi 1601 szabadalmi bejelentésről 1985-re 2904 szabadalmi bejelentésre, a szolgálati bejelentések száma pedig 996-ról 1459-re emelkedett.

A hasznosított találmányok pénzben mért hasznos eredménye az elmúlt időszakban ugrásszerűen fejlődött és 1985-ben megközelítette a 9 milliárd forintot, míg a kifizetett találmányi díjak összege 830 millió forint. Jelentősen, közel 10 %-kal nőtt egy év alatt a díjazott találmányok száma (2607 darab) és a kifizetett közreműködői díj, amely egy év alatt 30 %-kal növekedett.

Az Ipari Minisztérium 1985. évi ujitási eredményei lényegében az országos átlagnak megfelelően alakultak. A benyújtott ujitási javaslatok száma 7 %-kal (47.956), az elfogadottaké 5 %-kal (31.753), míg a hasznosított ujitások száma 3 %-kal (28.953) alacsonyabb, mint a megelőző év hasonló adatai. Ugyanakkor az ujitások pénzben mért éves eredménye 4,2 milliárd Ft-ot tett ki, ami 10 %-kal, a kifizetett díjak összege pedig 16 %-kal (240.580 eFt) magasabb, mint az előző évi volt. Ugyancsak emelkedett (24 %-kal) a más vállalatok részére átadott ujitások száma (523 db), ami azonban csak még mindig a megvalósított ujitások 1,8 %-át teszi ki.

Az ujitási tevékenység mozgalmi mutatóinak - lényegében az országos átlagnak megfelelő - csökkenése vállalati tapasztalatok szerint alapvetően az alábbi tényezőkre vezethető vissza:

- az ujitási tevékenység a műszaki fejlesztési tevékenység szerves része, ezért az ujitásokkal kapcsolatos vállalati munkában is érvényesülnek mindazok a gátló tényezők - főként érdekeltségi és a teljesítménykényszer hiányából eredő problémák -, amelyek a műszaki fejlesztést akadályozzák, nehezítik;

- szűkült az ujitások mozgástere a beruházások és a termelés növekedési ütemének csökkenése miatt, különösen a vállágazatokban, az alacsony hatékonyságu, veszteséges, valamint az alaphiányos vállalatoknál;

- átszervezések, profilváltások miatt a vállalati létszám jelentősen csökkent az ujitómozgalomban döntő szerepet játszó ipari nagyvállalatoknál, amely elsősorban a vállalkozó kedvű, illetve a nagy tapasztalatokkal rendelkező dolgozókat érintette;

- a korábban rendszeresen ujitók jelentős hányada számos vállalatnál a kedvezőbb, biztonságosabb jövedelmet jelentő kisvállalkozási formákban fejt ki aktívabb tevékenységet, amelynek költségforrásból való díjazása a vállalat részére is előnyösebb;

- továbbra is fennmaradtak az ujitásokkal kapcsolatban egyes speciális érdekeltségi problémák, különösen az ujitási díj forrása tekintetében. (1987. január 1-től a jogszabály megváltozik.)

A tömegességi mutatók csökkenése mellett az iparban is javultak az egyes szintetikus mutatók, így egy díjazott ujitási javaslat után 136 ezer Ft kimutatható eredmény jelentkezett, ami 14 %-kal több, mint az előző évi. Az átlagos ujitási díj 8 ezer Ft-ot tesz ki, ez az érték 33 %-kal magasabb, mint a bázis időszak hasonló értéke volt. Mivel 1985-ben 2,9 %-kal csökkent az átlagos állományi létszám, így az ezer dolgozóra jutott hasznosított ujitások száma lényegében nem változott (31 javaslat/ezer dolgozó). A javaslattevők 42,2 %-a műszaki dolgozó.

Jelentős volt 1985-ben az a segítség is, amelyet az ujitók nyújtottak a ráfordításcsökkentő programokban kitűzött feladatok megoldásához. Az ujitások utókalkulációja alapján kimutatott anyagmegtakarítás értéke megközelítőleg 2,4 milliárd Ft-ot tett ki (az ujitások következtében jelentkező összmegetakarítás 72 %-át), az energiamegetakarítás pedig 322 millió Ft volt (a megtakarításnak 10 %-a).

Az Országos Találmányi Hivatalhoz 1985-ben benyújtott ipari találmányok száma 826 volt, ez megegyezik az előző évivel. A hasznosított találmányok száma 623, ebből 294-et más szervezetnek adtak át (ez 7 %-kal magasabb, mint az előző évi érték). A díjazott találmányok hasznos eredményét 81 %-ban kalkulációs alapon állapították meg.

Az év folyamán 5,9 milliárd Ft a találmányok következtében kimutatott utókalkulált gazdasági eredmény, ami 6 %-kal alacsonyabb az előző évinél. A feltalálók részére ugyanakkor 475.560 eFt-ot, az előző évinél 15 %-kal több díjat folyósítottak. Egy díjazott javaslatra 4.237 eFt eredmény jut, az átlagos feltalálói díj 338 eFt/fő.

Az utókalkulációval kimutatott találmányok következtében jelentkező eredményből 1,6 milliárd Ft anyagmegtakarítás jelentkezik.

Összefoglalva az ipar ujitási, találmányi tevékenységének az új jogszabályok kapcsán létrejött eredményeit megállapítható, hogy azok - a tömegességben bekövetkezett kismértékű visszaesés ellenére - összességében és ezen belül a "kulcsterületeken" (megoldások színvonala, kiemelt műszaki fejlesztési irányok stb.) javultak.

V.

Az ujitási, találmányi tevékenység feltételeinek folyamatos továbbfejlesztése fontos központi állami és vállalati feladat, ezért a kormányzati szervek rendszeresen foglalkoznak e kérdéskörrel. Így a Tudománypolitikai Bizottság 1985-ben elfogadott határozata előírja, hogy meg kell vizsgálni az OTH-SZOT irányelvek, az ujitási díjak költségforrásból való finanszírozásának és az ujitások átadása közgazdasági feltételeinek továbbfejlesztési lehetőségeit, továbbá központi (országos) ujitási adatbank, ujitási szakértői testület, országos ujitómozgalmi alap létesítésének szükségességét.

Mindemellett a Tudománypolitikai Bizottság határozata előírja a szabadalmi információs rendszer, a szabadalmi elbírálás és szaktanácsadás lényeges fejlesztését is.

A Tudománypolitikai Bizottság által előírtak megvalósításában jelentős feladatok hárulnak mind az Országos Találmányi Hivatalra, mind az Ipari Minisztériumra. E feladatok megoldása mellett különböző további módszerek alkalmazásával, számos új kezdeményezéssel is segítik az ujitómozgalom továbbfejlesztését, aktivizálását. Így a Szakszervezetek Országos Tanácsával, a Magyar Természettudományi Egyesülettel, a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottságával, a területi, társadalmi és politikai szervekkel együttműködve kezdeményezik, szervezik, illetve szakmailag segítik az országos, ágazati, területi, vállalati ujitási-találmányi kiállítások, börzék, versenyek, vetélkedők, tanácskozások, ankétok megrendezését. Továbbá országos ujitói-feltalálói versenypályázatot, iparjogvédelmi módszertani pályázatot, tárcák közötti versenyt, sajtópályázatot szerveznek, a kiemelkedő eredményeket elérő ujitókat, feltalálókat "Kiváló Ujitó", "Kiváló Feltaláló" kitüntetésben részesítik.

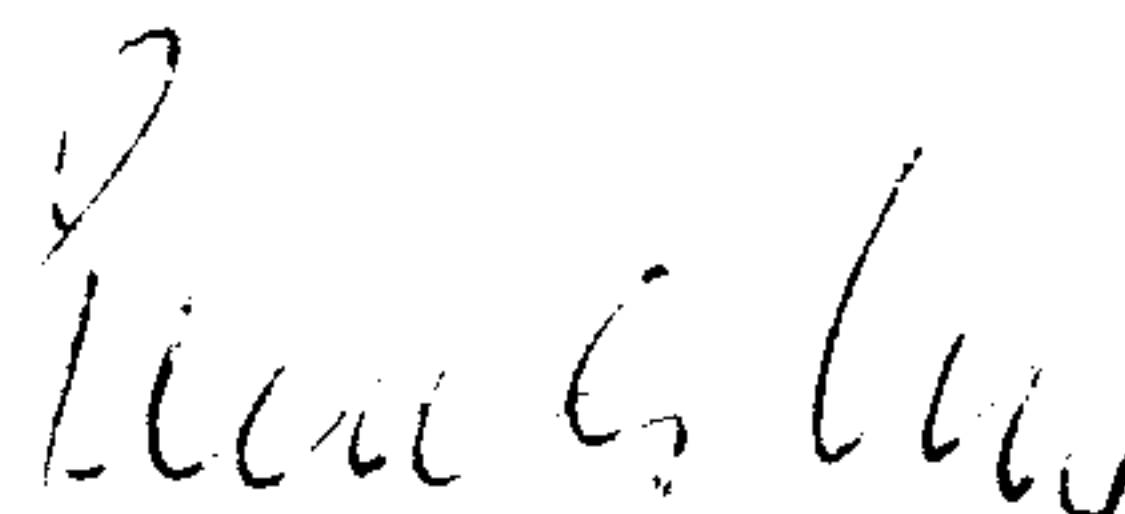
Az OTH és az IpM a műszaki alkotó munka kibontakoztatását kreativitás és innováció fejlesztő módszerek terjesztésével, oktatásával, az iparjogvédelmi kultúra színvonalának emelését pedig aktiv tájékoztató, propaganda munkával, többfokozatu (alap-, közép-, felsőfoku, másoddiplomát adó) képzési rendszer működtetésével segíti elő. Fontos feladatuknak tekintik az újítások, találmányok hasznosításában közreműködő, iparjogvédelmi szaktanácsadó szolgálatot ellátó kis gazdálkodó szervezetek létrehozásának kezdeményezését, illetve támogatását (például a legutóbbi időben a NOVOFER megalakítását).

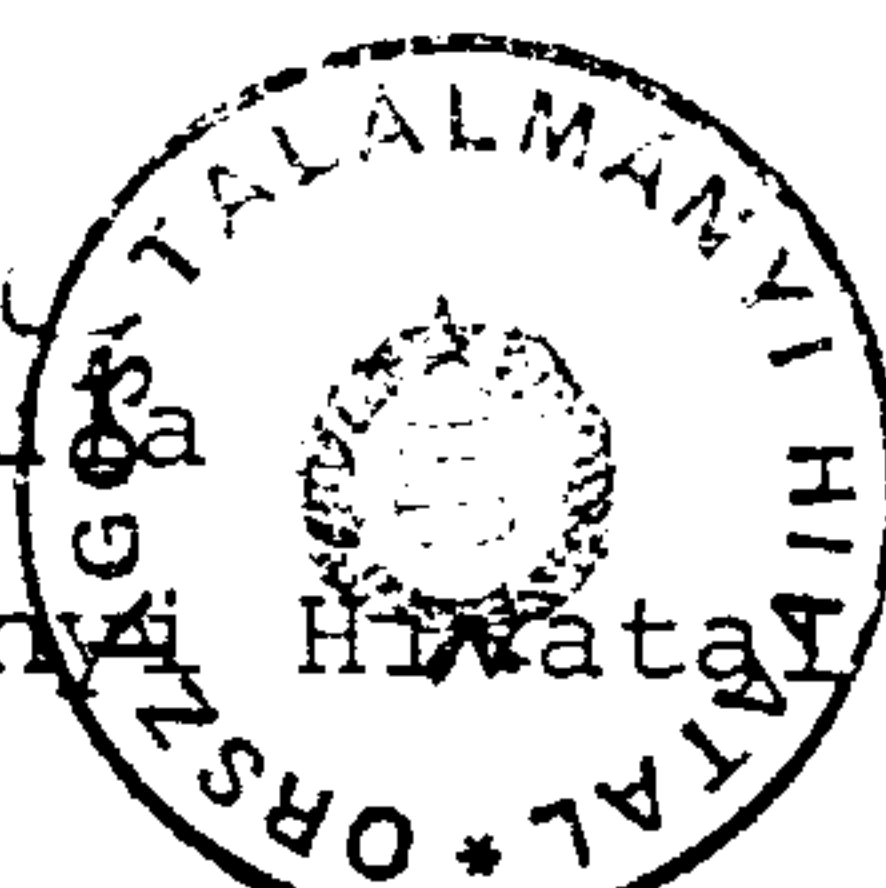
Mindezek a jövőben is elősegíthetik az előttünk álló gazdaságpolitikai feladatokból adódó kormányzati, ágazati és vállalati tevékenység megújítását.

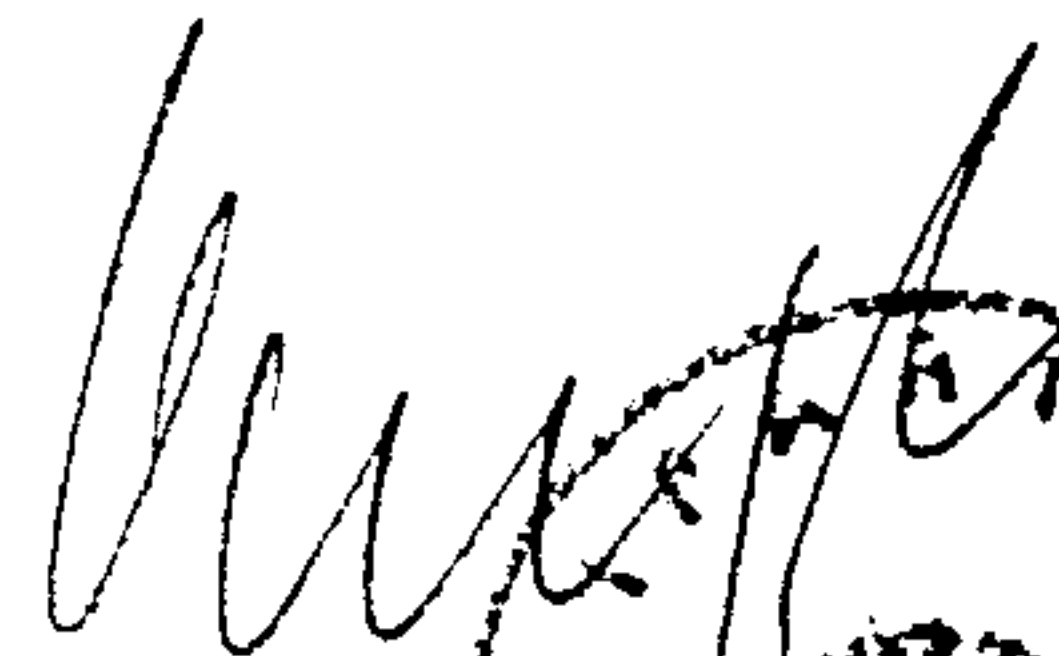
VI.

Kérjük a tájékoztató szives tudomásulvételét.

B u d a p e s t, 1986. november "12"

Dr. Pusztai Gyula
az Országos Találmányi Hivatal
elnöke

Kapolyi László
ipari miniszter

